

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลด้วยหลักพุทธธรรม HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN THE DIGITOL ERA THROUGH BUDDHIST TEACHINGS

พนมพร เมฆพัฒน์^{1*}, พระพนิจ ธีรภทโท¹, จักรพันธ์ นวะแก้ว¹

Phanomphon Mekphat^{1*}, Phraphinit Treeraputto¹, Jakkaphan Nawakaew¹

*Corresponding Author E-mail: nuy2515@windowslive.com

Received April 30, 2026; Revised July 6, 2026; Accepted July 10, 2026

บทคัดย่อ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลเป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของบุคคลและองค์กรภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นการผสมผสานทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้ากับคุณธรรมและจริยธรรม บทความวิชาการนี้พบว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนควรตั้งอยู่บนหลักพุทธธรรมสำคัญ ได้แก่ สติ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งมีบทบาทในการเสริมสร้างการตระหนักรู้ในตนเอง การควบคุมพฤติกรรม การมีสมาธิในการทำงาน และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การบูรณาการดังกล่าวช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อบริบทดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสมดุลทางจิตใจ อันนำไปสู่การสร้างองค์กรและสังคมที่เข้มแข็ง มีจริยธรรม และยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์; ยุคดิจิทัล; หลักพุทธธรรม

Abstract

Human resource development in the digital era was a critical issue concerning the adaptation of individuals and organizations to rapid technological changes. This article aimed to analyze and propose an integrative approach to human resource development through Buddhist principles, emphasizing the integration of 21st-century skills with morality and ethics. The findings indicated that sustainable development

¹ วิทยาลัยสงฆ์ตาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ Tak Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

should be grounded in core Buddhist principles, namely mindfulness, morality, concentration, and wisdom. These principles enhance self-awareness, behavioral regulation, work focus, and rational decision-making. Such integration enabled individuals to effectively adapt to the digital context while promoting quality of life and mental balance. Ultimately, this approach contributed to the development of ethical, resilient, and sustainable organizations and societies.

Keywords: Human Resource Development; Digital Era; Buddhist Principles

บทนำ

ยุคดิจิทัลเป็นช่วงเวลาและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการทำงานของมนุษย์อย่างรอบด้าน ส่งผลให้รูปแบบการทำงาน โครงสร้างองค์กร และทักษะที่จำเป็นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการเสริมสร้างทักษะทางเทคนิค หากแต่ต้องครอบคลุมถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การปรับตัว และการเรียนรู้ตลอดชีวิตควบคู่กันไป อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้นำมาซึ่งความท้าทายด้านจิตใจและสังคม อาทิ ความเครียดจากการทำงาน ความโดดเดี่ยวทางสังคม และปัญหาการใช้เทคโนโลยีอย่างขาดจริยธรรม ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของการพัฒนาที่เน้นเพียงมิติทางเทคนิคโดยละเลยมิติด้านคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาภายใน” ควบคู่กับ “การพัฒนาภายนอก”

หลักพุทธธรรมเป็นแนวคิดที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างสมดุลดังกล่าว โดยเฉพาะหลักสติ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม สติช่วยให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง ศีลกำกับพฤติกรรมให้อยู่ในกรอบจริยธรรม สมาธิเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ และปัญญาช่วยให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ในบริบทดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างทักษะทางวิชาชีพและคุณธรรม เนื่องจากสภาพแวดล้อมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน ความสามารถในการปรับตัว การคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ถือเป็นทักษะหลักที่จำเป็นสำหรับบุคคลในการดำรงชีวิตและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Trilling & Fadel, 2009; World Economic Forum, 2022) การพัฒนาทักษะเหล่านี้ช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจบริบททางสังคมและเทคโนโลยี วิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ และสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปขององค์กรและสังคม (OECD, 2018) ใน

ขณะเดียวกัน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น สติ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมของบุคคล โดยสติช่วยให้บุคคลมีความตระหนักรู้ต่อความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของตนเอง ทำให้สามารถควบคุมอารมณ์และปรับตัวต่อสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ศีลเป็นกรอบแนวทางทางจริยธรรมที่ช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นโทษต่อสังคมและตนเอง พร้อมทั้งเสริมสร้างวินัยและความรับผิดชอบในการกระทำของตน สมาธิส่งเสริมความสามารถในการมุ่งเน้น จดจ่อ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการเรียนรู้ ขณะที่ปัญญาช่วยให้บุคคลสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ประเมินผลของการกระทำ และตัดสินใจอย่างรอบคอบ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559; พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

ดังนั้น การบูรณาการทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้ากับหลักพุทธธรรมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างครบวงจร เนื่องจากสามารถสร้างสมดุลระหว่างความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับบุคคลในยุคดิจิทัล และเป็นรากฐานของการพัฒนาองค์กรและสังคมอย่างยั่งยืน (OECD, 2018; World Economic Forum, 2022) ดังนั้น กรอบแนวคิดของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลจึงประกอบด้วยสององค์ประกอบสำคัญคือ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่เน้นด้านความรู้และสมรรถนะทางเทคนิค และ หลักพุทธธรรม ที่เน้นการพัฒนาจิตใจและคุณธรรม การประสานทั้งสององค์ประกอบนี้จะช่วยสร้างมนุษย์ที่มีความสามารถครบถ้วน ปรับตัวได้ดี มีคุณธรรม และสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและองค์กรได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์(Human Resource Development) นักวิชาการได้ให้ความเห็นว่า กิจกรรมของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในองค์กร คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ Nadler และ Wiggs (1989) ได้อธิบายว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลให้เกิดความรู้ความสามารถทักษะ มีเจตคติที่ดีในการทำงาน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนา ด้านการฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถให้แก่บุคคลเพื่อให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมด้านการศึกษา เพื่อให้ผู้ทำงานได้เกิดความรู้ในการทำงานในอนาคต เป็นการเตรียมบุคลากรเพื่อเลื่อนตำแหน่ง และการพัฒนา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้ทำงานสามารถนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในระหว่างการทำงานเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของผู้นั้นให้มีศักยภาพในการทำงานต่อไป

บรรยงค์ โตจินดา (2543) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงนโยบายการพัฒนาคนในระยะยาว เริ่มตั้งแต่เกิด เข้าโรงเรียน ได้รับการฝึกฝนจนกระทั่งทำงานก็ยังคงมีการฝึกอบรมอยู่การพัฒนาคนต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและมีขั้นตอน

จากความหมาย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงกระบวนการปรับปรุงพัฒนาและเพิ่มทักษะอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนา โดยอาศัยการเรียนรู้ การฝึกอบรม การศึกษาและการพัฒนา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาแม้จะมีทรัพยากรทางกายภาพและเงินทุนมากมายเพียงใด แต่หากไรบุคคลากรที่มีประสิทธิภาพก็อาจทำให้การใช้ทรัพยากร เงินทุนและอื่นๆ เป็นไปอย่างสิ้นเปลืองและทำให้เสียโอกาสในการพัฒนาองค์กรจะก้าวไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเกิดจากบุคลากรที่มีศักยภาพ ฉะนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นพันธกิจสำคัญที่จะต้องใส่ใจ รวมถึงการสร้างควมรักดีต่อองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้องค์กรมั่นคงและยั่งยืนยิ่งขึ้น

การพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัล

การพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัลไม่ได้จำกัดเพียงการพัฒนาทักษะทางเทคนิคและความสามารถในการทำงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาคุณลักษณะและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (พิชญ์สินี มะโน, 2562) แนวโน้มการพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัลจึงเน้นไปที่การเรียนรู้และการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคคลสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและความท้าทายใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. การเรียนรู้แบบต่อเนื่อง (Lifelong Learning) การเรียนรู้ไม่มีวันสิ้นสุดในยุคดิจิทัลเนื่องจากเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บุคคลจำเป็นต้องพัฒนาทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงาน การเรียนรู้รูปแบบออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ

2. ทักษะด้านเทคโนโลยี (Technology Skills) การทำงานในยุคดิจิทัลต้องการทักษะด้านเทคโนโลยีในระดับสูง เช่น การเขียนโปรแกรม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการทำงานร่วมกับระบบอัตโนมัติ การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีช่วยให้บุคคลสามารถทำงานร่วมกับ AI และระบบอัตโนมัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem-Solving Skills) การใช้เทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนต้องอาศัยทักษะในการวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา และการนำเสนอวิธีแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การพัฒนาความสามารถเหล่านี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเร็ว

4. การเชื่อมโยงและการสื่อสาร (Connectivity and Communication) การเชื่อมโยงกับผู้คนและข้อมูลผ่านเครือข่ายดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญในชีวิตและการทำงาน การเรียนรู้วิธี

สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น โซเชียลมีเดียและเครือข่ายมือถือช่วยให้บุคคลสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก

5. การทำงานร่วมกับเทคโนโลยี (Collaboration with Technology) มนุษย์และเทคโนโลยีสามารถทำงานร่วมกันอย่างเป็นมิตร โดยการใช้ระบบ AI ระบบอัตโนมัติ และหุ่นยนต์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การทำงานร่วมกับเทคโนโลยีจึงเป็นทักษะสำคัญที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล

6. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural Shift) ยุคดิจิทัลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในหลายด้าน เช่น การทำงานระยะไกล การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ และการสร้างสรรค์ผลงาน การพัฒนามนุษย์จึงต้องคำนึงถึงการปรับตัวให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมดิจิทัล

7. การรักษาความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย (Privacy and Security) การใช้เทคโนโลยีจำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล การป้องกันการละเมิดและโจรกรรมข้อมูลส่วนบุคคลช่วยให้บุคคลสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมั่นใจและปลอดภัย

8. การเตรียมความพร้อมเพื่อการพัฒนาคนในยุคดิจิทัล การเตรียมความพร้อมประกอบด้วยหลายด้าน ได้แก่

การศึกษาและเรียนรู้ เข้าใจเทคโนโลยีและแนวโน้มการพัฒนาของสังคมดิจิทัล การพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เช่น ทักษะด้าน IT การสื่อสาร การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับเทคโนโลยี การเรียนรู้ด้านความรู้และสังคม เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์ และทักษะความเป็นผู้นำ การเตรียมตัวกับการเปลี่ยนแปลง มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางเทคโนโลยี เข้าใจผลกระทบและความเป็นไปได้ของเทคโนโลยีต่อชีวิตประจำวัน การเป็นมนุษย์ที่เต็มไปด้วยสังคมและการสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายกับผู้อื่นอย่างมีคุณค่า ดังนั้นการพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัลจึงเป็นกระบวนการที่เน้น การเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคคลสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จทั้งในการทำงานและชีวิตประจำวัน

แนวโน้มและปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัล

การพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการที่ต้องปรับตัวต่อ แนวโน้มและปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้บุคคลสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและความท้าทายที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อรรถยุทธ

คงคางค์, 2563) แนวโน้มและปรากฏการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัลสามารถสรุปได้ดังนี้

การทำงานแบบดิจิทัล (Digital Workforce) การใช้งานเทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ บุคคลต้องพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) รวมถึงการใช้แพลตฟอร์มการศึกษาออนไลน์เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะใหม่ ๆ

การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Lifelong Learning) การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม การศึกษาออนไลน์และระบบอัตโนมัติเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

การทำงานร่วมกับเทคโนโลยี (Human-Tech Collaboration) การทำงานร่วมกับเทคโนโลยีช่วยสร้างผลลัพธ์ที่ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในยุคดิจิทัล

การพัฒนาทักษะใหม่ (Skill Development) มนุษย์ต้องพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี เช่น การเขียนโปรแกรม การวิเคราะห์ข้อมูล และการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน การใช้ AI และระบบอัตโนมัติช่วยเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์และตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ (Human-Centric Approach) การรักษาความเป็นมนุษย์ในยุคดิจิทัลมีความสำคัญมาก การให้ความสำคัญต่อความเป็นส่วนตัว การสื่อสาร และการเชื่อมโยงกับผู้อื่นช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต

ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) มนุษย์ต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถรับมือกับความไม่แน่นอน การปรับตัวต่อเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วช่วยเพิ่มความสามารถในการทำงานและความอยู่รอดในสังคมดิจิทัล

การรักษาสมดุลในชีวิต (Work-Life Balance) การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานอาจส่งผลกระทบต่อความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและการทำงาน การรักษาสมดุลดังกล่าวช่วยสนับสนุนสุขภาพกายและจิตใจ พร้อมสร้างสมรรถนะในการทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างยั่งยืน

การพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัลตามหลักธรรม ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัยในยุคดิจิทัล การพัฒนามนุษย์จำเป็นต้องบูรณาการหลักพุทธธรรมหรือแนวคิดพุทธปรัชญาเข้ามาเป็นแกน เพื่อตอบสนองต่อแนวโน้มและปรากฏการณ์ดังนี้

การเปลี่ยนผ่านสู่ยุทธศาสตร์ที่เน้นความเป็นมนุษย์เกิดความล้มเหลวของการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางด้านวัตถุนุษย์เป็นเพียงปัจจัยหรือเครื่องจักรในการผลิตสินค้าและบริการการนำหลักธรรมมาบูรณาการปรับเปลี่ยนศาสตร์หลักให้เน้น ความเป็นมนุษย์มากกว่าความปรารถนาที่จะครอบครองวัตถุ โดยมองความเจริญทางดิจิทัลเป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ สร้างจิตสำนึกเพื่อปลดปล่อยและหลุดพ้นมุ่งพัฒนาจิตใจมากกว่าโลกวัตถุ ช่วยให้ปัจเจกบุคคลมีอิสระปราศจากการครอบงำจากระบบเศรษฐกิจ วิทยาการและเทคโนโลยีซึ่งเป็นแนวทางทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขอย่างแท้จริง บนโลกออนไลน์พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญสูงสุดในเรื่อง จริยธรรมในการพัฒนา และทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ด้วยคุณธรรมเต็มตามศักยภาพ โดยใช้หลักพุทธธรรมและจริยธรรมเป็นบันทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติและแนวทางการอยู่ร่วมกันของมนุษย์เพื่อให้สังคมและชีวิตในโลกดิจิทัลดำเนินไปในสภาพที่ดีงาม การพึ่งตนเองและการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต กระแสโลกภิวัตน์ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญเสียภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การบูรณาการหลักธรรมก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอย่างเป็นองค์รวม โดยการกลั่นกรองและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ควบคู่ไปกับคุณค่าที่ดีงามยึดหลักการพึ่งพาตนเองโดยนำเอาพุทธปัญญามาปรับปรุงใช้ให้เกิดประโยชน์ร่วมกับความหลากหลายของภูมิปัญญาชาวบ้านและวัฒนธรรมพื้นบ้านซึ่งเป็นเอกลักษณ์และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวโน้มการพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม คือการไม่เปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้กลายเป็นเครื่องจักรของเทคโนโลยี แต่เป็นการนำพุทธปรัชญามาสร้างจิตสำนึกให้มนุษย์รู้เท่าทัน สามารถปลดปล่อยตนเองจากการครอบงำของวัตถุนิยมและใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเกื้อหนุนในการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขและยั่งยืน

สรุปได้ว่า แนวโน้มและปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้การพัฒนาคนต้องเน้นการเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง การทำงานร่วมกับเทคโนโลยี การพัฒนาทักษะใหม่ ๆ และการรักษาความเป็นมนุษย์ควบคู่ไปด้วย การสร้างชุมชนออนไลน์และการเชื่อมโยงกับผู้คนทั่วโลกช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างรวดเร็ว ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพได้เต็มที่ในยุคดิจิทัล บุคคลมี สมรรถนะครบด้านเทคนิคและจิตใจ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน ได้ดี สร้างสังคมและองค์กรที่ ยั่งยืนและครอบคลุม มีความรับผิดชอบและจริยธรรม ในการใช้เทคโนโลยี แนวโน้มการพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม คือการไม่เปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้กลายเป็นเครื่องจักรของเทคโนโลยี แต่เป็นการนำพุทธปรัชญามาสร้างจิตสำนึกให้มนุษย์รู้เท่าทัน สามารถปลดปล่อยตนเองจากการครอบงำของวัตถุนิยมและใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเกื้อหนุนในการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขและยั่งยืน

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งในด้านจิตใจ จริยธรรม และปัญญา เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งด้านจิตใจ จริยธรรม และปัญญา ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน บงกชมาศ เอกเอี่ยม คลัคค์.(2549). สำหรับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาภายใน (Inner Development) อันเป็นรากฐานของพฤติกรรมภายนอก กล่าวคือ เมื่อจิตใจได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลต่อการคิด การพูด และการกระทำที่ถูกต้องและเหมาะสม อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

1. การพัฒนาด้านสติ (Mindfulness Development) สติเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ เนื่องจากเป็นกลไกที่ช่วยให้บุคคลเกิดการตระหนักรู้ในตนเอง ทั้งในมิติของความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมในปัจจุบัน การมีสติช่วยเสริมสร้างความสามารถในการควบคุมตนเอง ลดปฏิกิริยาทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม และส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ สติยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจสภาวะทุกข์และการเปลี่ยนแปลงของชีวิตตามหลักไตรลักษณ์

2. การพัฒนาด้านศีล (Moral and Ethical Development) ศีลเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมที่กำหนดแนวทางการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ในสังคม โดยมุ่งเน้นการงดเว้นจากพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเองและผู้อื่น การรักษาศีล โดยเฉพาะศีล 5 ถือเป็นพื้นฐานของการดำรงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ส่งเสริมการมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบ และการเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสงบเรียบร้อย

3. การพัฒนาด้านสมาธิ (Concentration Development) สมาธิเป็นกระบวนการฝึกจิตให้มีความตั้งมั่น แน่วแน่ และสงบ การพัฒนาสมาธิช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมจิตใจ ลดความฟุ้งซ่าน และเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ ในทางพระพุทธศาสนา การฝึกสมาธิแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ สมถกรรมฐาน ซึ่งมุ่งเน้นการทำจิตให้สงบ และวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาปัญญาเพื่อให้เข้าใจความเป็นจริงของสรรพสิ่ง การฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องจึงส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทั้งในด้านจิตใจและพฤติกรรม

4. การพัฒนาด้านปัญญา (Wisdom Development) ปัญญาเป็นองค์ประกอบสูงสุดของการพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนา โดยหมายถึงความสามารถในการเข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักเหตุและผล การพัฒนาปัญญาช่วยให้บุคคลสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาปัญญา ได้แก่ ปัญญาวิมุตติธรรม 4 ประการ คือ (1) การคบหาสัตบุรุษ (2) การฟังธรรม (3) การพิจารณาโดยแยบคาย

(โยนิโสมนสิการ) และ (4) การปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง ซึ่งล้วนเป็นกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงลึกและการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ

สรุป

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการปรับตัวและการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านการทำงานและชีวิตประจำวัน กระบวนการนี้ไม่เพียงมุ่งเน้นทักษะดิจิทัลและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ตลอดชีวิตเท่านั้น แต่ยังควรผนวกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาด้านจิตใจและจริยธรรม หลักธรรมสำคัญ เช่น สติ ช่วยให้บุคคลตระหนักรู้และควบคุมอารมณ์อย่างมีสติ ศิล ส่งเสริมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม สมาธิ เพิ่มสมาธิในการโฟกัสและสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์ และ ปัญญา ช่วยให้สามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบคอบ การผสมผสานทักษะดิจิทัลกับหลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้บุคคลสามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยกรอบแนวคิดนี้ยังเน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บุคคลสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเต็มศักยภาพ สร้างชีวิตที่มีคุณค่า และสนับสนุนสังคมที่ยั่งยืนและครอบคลุม

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ส่งผลต่อรูปแบบการทำงาน ทักษะที่จำเป็น และวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญ แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันจึงได้มุ่งเน้นเพียงการเสริมสร้างความรู้หรือทักษะทางวิชาชีพเท่านั้น หากแต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติของความสามารถทางปัญญา ทักษะทางสังคม และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทดังกล่าว หลักพุทธธรรมได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะกรอบแนวคิดที่ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาคนจากภายใน โดยเน้นการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาทักษะภายนอก องค์ความรู้ที่สำคัญจึงเกิดจากการบูรณาการระหว่างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ สติ ศิล สมาธิ และปัญญา ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างเป็นระบบและสมดุล ทั้งในด้านการความสามารถในการทำงาน การ

ตัดสินใจ และการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ดังนั้น การสังเคราะห์องค์ความรู้ในบทความนี้จึงมุ่งเสนอกรอบแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการ ที่ประสานระหว่าง “ความรู้และทักษะ” กับ “คุณธรรมและจริยธรรม” เพื่อสร้างมนุษย์ที่มีความพร้อมทั้งด้านศักยภาพและคุณค่า อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรและสังคมอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัลต่อไป

องค์ความรู้ : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลด้วยหลักพุทธธรรม

“คนเก่งและดี องค์กรยั่งยืน สังคมเป็นสุข”

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลด้วยหลักพุทธธรรม”

ปัจจัยนำเข้า (Input) บริบทของยุคดิจิทัล เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก (Big Data) และเกิดการแข่งขันสูงและความไม่แน่นอน (VUCA) ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะดิจิทัล (Digital Skills) การคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) การปรับตัว (Adaptability) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เหล่านี้ ทำให้คิดเป็น มีเหตุและผล ทำให้เกิดการตัดสินใจอย่างถูกต้อง

กระบวนการพัฒนา (Process การบูรณาการหลักพุทธธรรม) ประกอบด้วยหลักพุทธธรรม 4 ประการที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบ คือ สติ (Mindfulness) การตระหนักรู้ในตนเอง การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม การรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี ศีล (Morality) การมีวินัยและความรับผิดชอบ การยึดมั่นในจริยธรรม การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง สมาธิ (Concentration) การมีความตั้งใจมั่นในการทำงาน การเพิ่มประสิทธิภาพและโฟกัส การลดสิ่งรบกวนจากโลกดิจิทัล

และสุดท้ายคือ ปัญญา (Wisdom) การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล การตัดสินใจอย่างรอบคอบ การสร้างนวัตกรรมและการแก้ปัญหา

กลไกสำคัญของการพัฒนา การพัฒนาจาก “ภายในสู่ภายนอก” การเชื่อมโยงระหว่าง จิตใจ พฤติกรรม และการทำงานการบูรณาการ “ทักษะ + คุณธรรม” อย่างสมดุล

ผลลัพธ์ (Output) ระดับบุคคล มีความสามารถและทักษะครบถ้วน มีคุณธรรมและ จริยธรรม มีความสมดุลในชีวิต ระดับองค์กร บุคลากรมีประสิทธิภาพสูง องค์กรมีนวัตกรรมและ ความสามารถแข่งขัน วัฒนธรรมองค์กรเชิงจริยธรรม และระดับสังคม สังคมมีคุณภาพและความ สงบสุข ลดความขัดแย้ง เกิดความยั่งยืน

เครื่องมือ/วิธีการพัฒนา ได้แก่ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การเรียนรู้ ผ่านดิจิทัล (Digital Learning) การโค้ชและพี่เลี้ยง (Coaching & Mentoring) การฝึกปฏิบัติ และสะท้อนคิด (Practice & Reflection)

คุณค่าที่ได้รับ (Value Creation) เกิด “คนเก่งและคนดี” องค์กรเติบโตอย่างยั่งยืน สังคมมีความสมดุลและเป็นสุข

องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาคนในโลกยุคใหม่จะไม่ใช่การมุ่งเน้นสร้างขีดจำกัด ความสามารถเพื่อสนองต่อระบบทุนนิยมหรือระบบเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการใช้หลัก พุทธธรรม มาเป็นฐานคิดสำคัญเพื่อควบคุมและปลดปล่อยมนุษย์จากการตกเป็นทาสของ เทคโนโลยี ส่งผลกระทบให้เทคโนโลยีกลายเป็นเพียง เครื่องมือและค้ำยันให้มนุษย์เป็น ศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างแท้จริง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจาก “การพัฒนาจิตใจ” และต้องบูรณาการ “ทักษะดิจิทัลผสมผสานกับหลักพุทธธรรม” เพื่อให้เกิด ผลลัพธ์เชิงระบบทั้งบุคคล องค์กร และสังคมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- บงกชมาศ เอกเอี่ยม คลักร์. (2549). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: มนุษย์เป็นศูนย์กลางการ พัฒนา. *วารสารแม่โจ้ปริทัศน์*, 6(2), 66-72.
- บรรยงค์ โตจินดา. (2543). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รวมสาสน์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ผลิธัมม์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พิชญ์สินี มะโน. (2562). ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในยุค digital disruption ต่อ การศึกษา. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 18(1), 1-6.
- อรรถยุทธ คงคาวงค์. (2563). การพัฒนามนุษย์ในยุคดิจิทัล. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย แม่โจ้*, 8(2), 118-132.

- Nadler, Leonard, and Wiggs, Garland D. (1989). *Managing Human Resource Development*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- World Economic Forum. (2022). *The future of jobs report 2022*. weforum.org.
- OECD. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. OECD Publishing.